

Een uiterste
zoektocht naar
het geluk

10

10

Arjen Lubach:
schrijven is
troostend

16

10 film

14 muziek

16 boeken

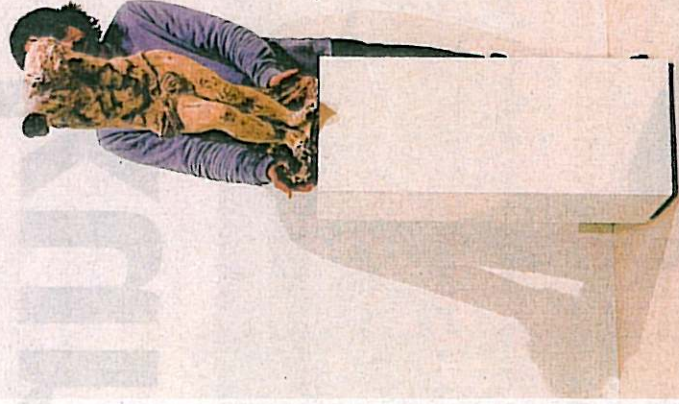
22 nut &
genoegen
23 het weer
24 uit & thuis
26 televisie
28 strips

kunst

Vandaal in het Rijks

'...Zes, vijf, vier, drie,

Simon Starling gooit in opdracht van het Rijksmuseum een zelfgemaakt beeld van een sokkel. De kunstenaar vermielde zo drie kopieën, die door de restaurateurs weer

De Britse kunstenaar Simon Starling werd door het Rijksmuseum uitgenodigd om een kunstwerk te maken. Na twee jaar voorbereiding gooide hij vrijdag drie beelden kapot. Verslag van een besloten en controversieel project.

KEES KEIJER

“k wil dit meemaken,” zegt een medewerker van het Rijksmuseum tegen een collega. In de hal van het Ateliergebouw, het nieuwe restauratietheater achter het Rijksmuseum, heerst een zenuwachtige spanning. Er wordt gesproken over Fotooestellen en mobiele werken in paraatheid gebracht. Twee verdikt opgestelde lampen verlichten een terracotta beeld op een spierwitte sokkel. Een man met piekhaar en een lila sweater dreunt door de ruimte. Het is de Britse kunstenaar Simon Starling (1967), die ten slotte plaatsneemt achter het beeld. Met gebogen hoofd bestudeert hij de figuur, een gespleetde krachtpatser uit de klassieke oudheid. Zijn slanke handen aaien het patina.

Starling staart wat wezenloos de ruimte in. Kijkt naar boven om te controleren of de belichting goed is. Dan haakt hij een stukje kurk onder het beeldhouwwerk weg. Daarmee komt het beeld plotseling uiterst wankel op zijn voetstuk te staan en moet het aan de achterkant in balans worden gehouden.

Iedereen weet, nu gaat het gebeuren. Er wordt zachtjes afgeleid, als bij een rakelamcering. Starling wrikt zijn vingertoppen tussen het beeld en de rechthoekige sokkel. Traag hield de figuur voorover. Steeds verder. Een fractie van een seconde stuist het door de lucht. Dan valt het met een enorm kabaal in duizenden stukken uiteen.

Starlings daad is het dramatische

hoogtepunt van een kunstproject dat al twee jaar bezig is en voortlopig nog niet is afgelopen. Het beeld dat nu in gruzelentinten ligt, is geen origineel, maar een perfect gekopieerd kopie. Het echte exemplaar zit veilig in het depot van het Rijks en werd gemaakt door de beroemde zeventiende-eeuwse beeldhouwer Artus Quellinus (1609-1688). Het gaat om een studiemodel voor de Atlasfiguur die op het Palais op de Dam staat. Zijn armen en de typerende bol boven zijn hoofd ontbreken overigens in het model.

Starling liet drie kopieën maken van het beeld, om ze van drie verschillende hoogtes kapot te laten

deel uit van een reeks kunstprojecten die tijdens de vernieuwbouw van het Rijksmuseum plaatsvonden. Een procent van de totale bouwsum wordt besteed aan kunst, zoals bij meer overheidsgebouwen gebeurt. Met eerdere projecten, van onder anderen Liesbeth Bik & Jos van der Pol, Wijnanda Deroo en Germaine Krup, trad het Rijksmuseum nadrukkelijk in de publiciteit.

Het project van Starling blijft besloten. Het publiek van de kapotgootessie bestaat voornamelijk uit specialisten van het restauratietelier en een aantal direct betrokkenen. Dat is ook voor Starling zelf even wennen, want van de eerder-

‘Een wetenschapper in Cambridge vroeg of ik langskwam om te vertellen over een brandstofcel’

vallen. Het maken van de afgietsels was een tijdrovend karwei, waarvoor hypermoderne laserscans werd ingezet. Als onderdeel van het project worden de beelden nu zorgvuldig gerestaureerd, alsof het om originele kunstwerken gaat. De verichtingen van restaurator Mady Slager kunnen op een weblog worden gevolgd. Uiteindelijk zullen de drie sculpturen een plaats krijgen in de hal van het Ateliergebouw, op dezelfde plek waar ze kapot gegooid zijn.

Het project van Starling maakt

genoemde kunstenaars (timmerdij internationaal) zonder enige twijfel het meest aan de weg. In 2005 won Starling de prestigieuze Turner Prize, die jaarlijks wordt uitgereikt aan een Britse kunstenaar onder de vijftig. Starling liet op de bijbehorende tentoonstelling in Tate Britain een houten hut zien met de titel *Shed-boatshed*. Het was, zoals alle werken van Starling, een kunstwerk met een verhaal.

In Zwitserland stuitte Starling op een houten hut. Hij zaagde het bouwwerk in stukken en van de

twee, één...

in elkaar zullen worden gezet. Starling: "Het is nooit mijn intentie om iets kapot te maken."

FOTO'S JAN-DIRK VAN DER BURG

planken timmerde hij een boot die hij in de nabijgelegen Rijn te water liet. Met deze schuit voert hij acht kilometer stroomafwaarts naar Bazel. Daar werd de boot weer uit elkaar gebaald en teruggebracht tot zijn oorspronkelijke staat als schuur.

"Door de Turner Prize kreeg ik op eens een veel groter publiek," vertelt Starling na afloop van val nummer één. "Ik was ook verbaasd over de reacties. Mensen namen contact met me op over de meest uiteenlopende onderwerpen. Een wetenschapper in Cambridge vroeg of ik langskwam om te vertellen over een brandstofcel. Ik kreeg films opgestuurd, of drifhout dat gevonden was langs de kust van Cornwall. Een oude dame schreef een gedicht over haar eigen hut. Ik realiseerde me dat de Turner Prize veel cynisme in de media genereert, maar dat het publiek eigenlijk heel open is."

Als het beeld na de val op de grond ligt, weet de kunstenaar zich nauwelijks een houding te geven. De adrenaline glierde door zijn lijf, vertelt hij achteraf, maar vlak na zijn vandaalistische daad wint de *stiff upperlip* het van de spontane emotie. Starling spreidt zijn handen wat onmachtig richting vloer. De brokstukken van het beeld zijn neergelopen om twee grote stukken zell die in genummerde vierkanten zijn verdeeld. De velden van het beeld zijn nog vrijwel intact en zijn zelfs weer op hun pootjes terechtgekomen, terwijl andere lichaamsdelen van Atlas in poeder-

vorm op de grond liggen. Vier restauratrices met groene handschoenen gaan op hun knieën stelselmatig alle fragmenten verzamelen. Ze pakken de oranje rode scherven per vakje in zuurvrij papier en vervolgens in plastic zakjes, die het nummer van het bijbehorende vierkant krijgen. De zakjes worden vervolgens in grote grijze kratten opgeborgen. Beelden twee en drie wachten met hun getergde blik in een hoek van de zaal op hun lot. De *death row* van Simon Starling.

Terwijl deze theatrale handelingen plaatsvinden, vertelt Starling over zijn keuze voor dit specifieke Atlasbeeld. "Tijdens de opleiding tot restaurator is er een traditie om een bloempot kapot te gooien. Dat is het eerste voorwerp dat de studenten mogen hersiellen. Dus heb ik ook me statig om iets van terracotta te nemen. Bovendien vind ik het interessant dat er iets van zwaarte-kracht in zit. Atlas zeult het hemelgewelf. Het is een soort *bad joke* om nu die zwaartekracht aan hem te laten trekken."

Starling veert op als hij een anekdote over het beeld hoort. Vroeger vertelden Amsterdammers bij het Paleis op de Dam tegen hun kinde-

ren dat de stad zou vergaan als de bol naar beneden zou vallen. "Oh my God. Die kende ik niet. *Dear me*, nu zullen we allemaal verdrinken!"

De besluitenheid van Starlings project heeft alles te maken met het feit dat het binnen het Rijksmuseum uiterst omstreden is. Een aantal restauratoren was fellekant tegen het plan om beelden kapot te gooien. Er ontstonden achter de schermen verhitte discussies. Over de ethiek van het restaureren. Over de brutaliteit waarmee Starling hun wetenschappelijke benadering belachelijk maakte.

"Ik wist dat het project iets teweeg

Anderhalf uur zijn de vier restauratoren bezig met het opruimen van de fragmenten. Bijna alle toeschouwers van de eerste val zijn al naar hun werkplek teruggekeerd. Het is tijd voor nummer twee, die van een iets hogere sokkel wordt geduwd. De klap is merkbaar groter en de stukken spatten veel verder weg. Eén fragment schiet naar de andere kant van de hal. De meis van Atlas ligt daarentegen achter de sokkel. De vier restauratoren trekken hun groene handschoentjes weer aan.

Door de ingewikkelde manier waarop Starlings werk tot stand komt, krijgen de beelden een eigen geschiedenis, een vroeger leven waar de huidige toeschouwer niet direct vat op krijgt. "Als ik een kunstwerk uit handen geef, blijft er toch iets achter van mezelf en van de mensen die hebben meegewerkt. Het is vast één van de redenen waarom de huidige toeschouwer niet direct vat op krijgt. "Als ik een kunstwerk uit handen geef, blijft er toch iets achter van mezelf en van de mensen die hebben meegewerkt. Het is vast één van de redenen waarom de huidige toeschouwer niet direct vat op krijgt."

Als een uur later nummer drie valt, is de verrassing eraf. Het laatste beeld valt van de hoogste sokkel, die tot de schouder van de kunstenaar reikt. Als verwacht maakt het object een grotere draai dan zijn voorgangers en zijn de brokstukken nog kleiner. Starling: "Ik zal vanavond verschrikkelijk moe zijn."

www.conserveering.nl/ablas

ronald rockhysen

Marketing

Alles is marketing. Al helemaal binnen de kunstsen. Sinds de jaren tachtig, waarin het plotseling stoor was om over de eigen inkomsten van kunstinstellingen te spreken, heeft elke opleiding en elk ensemble een marketingbans in de gelederen. Die moet communiceren dat de toneelgroep of het ensemble donders goed weet wat zich in de buitenwereld zo afspeelt.

Ook de publieke omroep timent op dat vlak aan de weg. Met man en macht wordt de kijkers en luisteraars duidelijk gemaakt dat het omroepgeld nergens anders dan in Hilversum tuisloort. Dat gebeurt niet zonder met goede programma's, maar met marketingacties.

De VPRO deelt in dat kader kunstprizen uit. Dat staat goed. Omdat niemand denkt dat de makers in de VPRO-villa zich bezighouden met zoiets banaals als de pensioenopbouw.

Prijzen? Prima, zolang ze maar niet te veel kosten.

Handig bedacht, die prijzen. Bijna lijkt hier sprake van wat in marketingkringen een 'win-winsituatie' wordt genoemd.

Toch is dat niet het geval. De boekhouder houdt namelijk niet zo van deze strategie. Prijzen? Prima, zolang ze maar niet te veel kosten.

De winnaar van de Boy Edgar Prijs krijgt nog 12.500 euro. De drie winnaars van de Tiger Awards moeten het doen met 10.000 per laureaat. De Bob den Uyl Prijs mag niet meer dan 5000 euro kosten.

Toen was het budget al aardig op, terwijl de Strindberg ook nog in het pakket zitten. De Hoogste Prijs (voor 'topkwaliteit' binnen het beeldverhaal') doet 1250 euro, en de Internationale Grand Prix is goed voor 2500 euro. De winnaar van de Debuutprijs wordt vervolgens afgescheept met 750 euro.

De afgelopen week werd die nieuwe prijs aan Randall C. toegekend - 750 euro. Oftewel een aak over het holletje, voor een volwassen man die 'vernieuwend, buitengewoon eigenzinnige grafiek' maakt.

Als ik Randall C. was, dan zou ik dat potje met centen op de Hilversumse loost den Draaier-rolnede bewerken tot ook daar 'een buitengewoon eigenzinnige grafiek' ontstaan. Al loop ik wel het gevaar dat de marketingafdeling van de VPRO tevreden toekijkt. Voor die paar munten is elke vorm van aandacht dikke winst.

rockhysen@parool.nl